

CYNGOR GWYNEDD

Adroddiad i gyfarfod o Gyngor Gwynedd

Dyddiad y Cyfarfod: 7 Mawrth 2024

Teitl yr Eitem: Adolygu Trefniadau Craffu

Swyddog Cyswllt: Ian Jones,
Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth

1. PENDERFYNIAD

Gofynnir i'r Cyngor:

Fabwysiadu Opsiwn 1 – sef cadw at y trefniadau pwyllgorau craffu cyfredol gan gymeradwyo y camau gweithredu i wella effeithlonrwydd sydd wedi eu cynnwys yn Atodiad 2.

2. CEFNDIR A RHESYMEG

Adolygu

2.1 Addawyd adolygu llwyth gwaith y pwyllgorau yn sgil penderfyniad y Cyngor Llawn ym Mehefin 2022 i leoli materion corfforaethol yn y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi. Penderfynwyd mai synhwyrol fyddai adolygu llwyth gwaith y gwahanol bwyllograu ar yr un pryd ag ystyried y gwelliannau i'n trefniadau craffu yn dilyn derbyn adroddiad Archwilio Cymru.

Penderfyniad Mehefin 2022

2.2 Yn sgil gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 daeth yn glir nad oedd modd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio barhau i graffu materion corfforaethol. Penderfynwyd rhoi'r materion corfforaethol yn gyfrifoldeb y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi gan argymhell adolygu'r trefniant ar ôl i faterion sefydlogi yn dilyn oddeutu 18 mis.

2.3 Mae cylch gorchwyl cyfredol y pwyllgorau craffu yn dilyn penderfyniad y Cyngor llawn ym mis Mehefin 2022, i'w weld yn **Atodiad 1**. Amlygir yn y ddogfen newidiadau sydd i'w gwneud er mwyn adlewyrchu maes gwaith y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn dilyn newidiadau diweddar. Yn ddarostyngedig i'r penderfyniad bydd y Swyddog Monitro yn adrodd ar wahân ar newidiadau cyfansoddiadol.

Archwilio Cymru

- 2.3 Bu i Archwilio Cymru gynnal adolygiad annibynnol o effeithiolrwydd craffu yng Nghyngor Gwynedd yn ystod misoedd cyntaf 2023 gan gyflwyno eu adroddiad terfynol ddiwedd Medi 2023. Roedd yn adroddiad calonogol gyda 6 argymhelliad – mae camau gweithredu eisoes wedi eu hadrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Gweler **Atodiad 2**.

Ymgynghori

- 2.4 Rhoddwyd cyfle i Aelodau a swyddogion roi mewnbwn i'r adolygiad. Cynhaliwyd dau weithdy i Gynghorwyr ar 20/10/2023 a 10/11/2023. Bu i 23 Aelod fynychu. Rhoddwyd cyfle i'r Cynghorwyr fynegi barn ynghylch y lleoliad mwyaf addas i graffu materion corfforaethol ynghyd a materion eraill yn ymwneud â chraffu.

Lleoliad mwyaf addas ar gyfer craffu materion corfforaethol

- 2.5 Isod mae'r negeseuon oedd yn deillio o'r gweithdai wrth drafod y lleoliad mwyaf addas ar gyfer craffu'r materion corfforaethol:
- Nid oedd cyfeiriad clir yn deillio o'r gweithdai ynghylch 'cartref' materion corfforaethol
 - Nid oedd cyfeiriad clir i'r trefniadau craffu angenrheidiol i'r dyfodol
 - Yn gyffredinol roedd ymdeimlad fod llwyth gwaith y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi yn rhy drwm ac y gellid symud unai'r materion corfforaethol ac/neu'r materion economi at bwyllgor arall.
 - Rhoddwyd sylwadau mai'r Pwyllgor Craffu Cymunedau oedd y lleoliad mwyaf addas ar gyfer yr elfennau hyn
 - Ychwanegwyd y gellid creu pwyllgor ychwanegol (4ydd pwyllgor i'r materion rheini - economi a chorfforaethol) gan adael y materion addysg mewn pwyllgor craffu eu hunain
 - Nid oedd pawb yn cydweld â hyn ac nid yw'r data hyd yma o ran nifer eitemau a graffwyd yn cefnogi pwysau ychwanegol ar un pwyllgor.
 - Roedd un aelod yn galw am 1 prif bwyllgor craffu a mwy o ymchwiliadau
 - Roedd rhai yn galw am 4 (neu 5) pwyllgor craffu a mwy o ymchwiliadau
 - Roedd rhai yn nodi bod y trefniadau cyfredol yn gywir a bod profiad y gorffennol yn dangos nad oedd digon o faterion i gynnal pwyllgor arall dros gyfnod y Cyngor.

Opsiynau posib

- 2.6 Yn sgil y sylwadau uchod ffurfiwyd yr opsiynau isod. Noder y bydd **gweithredu ar y materion a nodwyd yn sgil adolygiad Archwilio Cymru ar gyfer unrhyw opsiwn.**
- 2.7 Yr opsiynau:

Opsiwn 1 – dim newid i'r trefniadau cyfredol	
+	-
Nifer eitemau fesul pwyllgor wedi bod yn eithaf cyson. Trefniadau i weld yn gweithio yn iawn a barn yr archwilwyr allanol yn nodi hynny. Camau gweithredu yn erbyn yr argymhellion am finiogi'r trefniadau ymhellach.	Rhai Cyngorwyr wedi nodi rhwystredigaeth gyda'r trefniadau cyfredol.

Opsiwn 2 – Symud materion corfforaethol i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau, gan adael materion Addysg ac Economi mewn un pwyllgor.	
+	-
Rhyddhau 'amser' y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi i flaenoriaethu oddeutu 2 – 3 eitem ychwanegol mewn blwyddyn.	Pwysau gwaith y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn mynd yn fwy trwm, a bydd angen blaenoriaethu i gadw at 3 eitem fesul cyfarfod.

Opsiwn 3 – Symud materion corfforaethol ac economi i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau, gan adael materion Addysg ar eu pennau eu hunain mewn pwyllgor penodol.	
+	-
Materion Addysg yn cael sylw haeddiannol (ym marn rhai aelodau)	<ul style="list-style-type: none"> • Pwysau gwaith ar y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn drwm iawn (risg a fyddai'n gynaliadwy?) • Pwysau gwaith ar yr adran addysg yn uchel iawn i fwydo pwyllgor penodol • Her a fyddai digon o eitemau i gynnal pwyllgor gyda materion addysg yn unig dros 5 mlynedd heb ail adrodd gormodol?

Opsiwn 4 – sefydlu 4ydd pwyllgor craffu. Dim newid i'r Pwyllgor Craffu Gofal. Dim newid i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau.* Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi (gollwng yr elfen corfforaethol)* 4ydd pwyllgor i edrych ar faterion Corfforaethol, perfformiad ac iaith (craffu gweithredu'r strategaeth iaith). Er mwyn sicrhau adnoddau digonol i gynnal y 4ydd pwyllgor byddai'n rhaid dileu'r Pwyllgor Iaith.	
+	-
<ul style="list-style-type: none"> • Materion Addysg yn cael sylw haeddiannol (ym marn rhai aelodau) NEU • Rhyddhau 'amser' y pwyllgor Craffu Addysg ac Economi i flaenoriaethu oddeutu 2 – 3 eitem ychwanegol mewn blwyddyn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dibynnol ar y trefniadau perfformiad • Dim Pwyllgor Iaith penodol gan Gyngor Gwynedd (craffu trwy'r pwyllgor hwn, a mewnbwn strategol trwy'r fforwm iaith sirol) • Adnoddau yn mynd i gefnogi pwyllgorau, llai o amser ar gyfer ymchwiliadau.

<ul style="list-style-type: none"> Statws uchel i adrodd ar berfformiad a chraffu trefniadau cwrdd â'r safonau a hybu'r iaith 	<ul style="list-style-type: none"> Angen ystyriaeth i graffu materion iaith mewn maes unigol (ee addysg, cynllun datblygu lleol)
--	---

* gellid symud yr elfen 'economi' at y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn yr opsiwn hwn, gweler y +/- yn opsiwn 3.

Taith i benderfyniad

2.8 Cyflwynwyd y wybodaeth a'r opsiynau posib i'r cyfarfodydd a ganlyn gan ofyn iddynt ystyried yr opsiynau a manteision ac anfanteision pob un.

05/12/23	Cyd-gyfarfod o'r Fforwm Craffu a'r Aelodau Cabinet	Opsiwn 1 – cadw'r trefniadau cyfredol
06/12/23	Tîm Rheoli (Prif Weithredwr, Cyfarwyddwyr Corfforaethol a'r Penaethiaid)	Opsiwn 1 – cadw'r trefniadau cyfredol
11/12/23	Fforwm Craffu	Opsiwn 1 – cadw'r trefniadau cyfredol

2.9 Noder isod sail casgliadau'r Fforwm Craffu:

- Derbyniwyd adroddiad positif gan Archwilio Cymru, a bydd mynd i'r afael gyda'r camau gweithredu yn adeiladu ar lwyddiant y trefniadau cyfredol a'u cryfhau, gan wella effeithiolrwydd craffu ymhellach
- Mae cynnydd da eisoes wedi ei wneud gyda'n trefniadau craffu, a gwelwyd gweithredu ar rai o'r camau eisoes megis miniogi'r argymhellion gan y pwyllgorau a datblygiad y blaen raglen cabinet.
- Mae profiad wedi dangos bod rhaglenni gwaith yn sefydlogi dros gyfnod o 5 mlynedd
- Er bod blaenoriaethu materion yn gallu bod yn her, mae'n galluogi craffu ar drawstoriad o faterion ac yn osgoi craffu gormodol ar un pwnc all fod o ddiddordeb penodol i unigolion
- Bydd datblygu y trefniadau ar gyfer y Fforymau Ardal/sesiynau briffio a chyflwyno gwybodaeth yn galluogi Aelodau i gael gwybodaeth manwl am eu hardal mewn ffyrdd penodol, gan alluogi'r Pwyllgorau Craffu i graffu yn strategol ar faterion penodol

2.10 Cyflwynwyd adroddiad yn seiliedig ar gasgliadau'r Fforwm Craffu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 18/01/24 iddynt gymeradwyo bod trefniadau'r adolygiad wedi eu cwblhau yn briodol. Penderfynodd y Pwyllgor argymhell i'r Cyngor Llawn gymeradwyo Opsiwn 1 yn ddarostyngedig bod gwaith yn cael ei gynnal i wella effeithlonrwydd a gweithrediadau'r Pwyllgorau Craffu.

2.11 Fel sydd wedi ei nodi eisoes yn yr adroddiad, bwriedir mynd i'r afael gyda'r camau gweithredu mewn ymateb i argymhellion Archwilio Cymru er mwyn adeiladu ar lwyddiant y trefniadau cyfredol a'u cryfhau, gan wella effeithiolrwydd craffu ymhellach. Credir bod y camau gweithredu yn cyfarch y cymal yn argymhelliad y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bod gwaith yn cael ei gynnal i wella effeithlonrwydd a gweithrediadau'r Pwyllgorau Craffu.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

- 2.12 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ynglŷn a gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r deddf yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrrff cyhoeddus sydd wedi ei anelu at gyflawni 7 o nodau lleisant sef Cymru sydd yn lewyrchus, gydnerth, iachach, mwy cyfartal gyda cymunedau cydlynus a diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu a sy'n gyfrifol ar lefel byd eang. Mae'r argymhellion wedi ei baratoi gan ddal sylw at y gofynion yma ac unol a'r 5 ffordd o weithio.

3 UNRHYW YMGYNGHORIADAU A GYNHALIWDYD CYN ARGYMELL Y PENDERFYNIAD

- 3.1 Ymgynghorwyd yn eang trwy'r gweithdai aelodau, cyd-gyfarfod o'r Fforwm Craffu a'r Cabinet, Tîm Rheoli, Fforwm Craffu. Cyflwynwyd yr argymhellion i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn cyflwyno i'r Cyngor llawn am benderfyniad.

3.2 SYLWADAU'R SWYDDOGION STATUDOL:

Swyddog Monitro:

Amlygir y gwaith ymgynghorol a thrafod sydd wedi ei gynnal er cyrraedd yr argymhelliad yma. Mae wedi caniatáu ystyriaeth o'r opsiynau a dod i gasgliad ar yr angen am newid. Mae hefyd yn cynnig ffordd ymlaen i ymateb i argymhellion adroddiad Archwilio Cymru. Cadarnhaf y byddaf yn ymdrin a'r newidiadau i'r Cyfansoddiad sydd yn deillio o benderfyniad y Cyngor.

Swyddog Cyllid Statudol:

Credaf na fydd y penderfyniad a geisir yn creu ymrwymadau gwariant ychwanegol, ac rwyf yn cefnogi'r bwriad i wella effeithlonrwydd y trefniadau.

ATODIAD:

Atodiad 1 – Cylch gorchwyl y pwyllgorau craffu
Atodiad 2 - Camau gweithredu gwelliannau